

Az országos és a helyi népszavazás szabályozásának összevetése 2014-től napjainkig

GÁVA KRISZTIÁN¹

A 2013 decemberében elfogadott új, 2013. évi CCXXXVIII. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról – amennyiben az országos és a lokális szint eltérő körülményei nem indokoltak különbségtételt – egyirányúan igyekezett szabályozni az országos és a helyi népszavazás kezdeményezésének, eljárásának szabályait. Az elmúlt kilenc évben a jogalkotó több alkalommal is módosította a törvényt. Jelen tanulmány ebből hetet emel ki. Kérdésként merül fel, hogy a módosítások során sikerült-e figyelemmel lennie és megőriznie a jogalkotónak a népszavazási eljárásokra vonatkozó egységes szemléletű célkitűzését, vagy a jogalkalmazás során kikristályosodott szabályozásbeli diszfunkciók mielőbbi orvoslása elhomályosította ezt. A tanulmányban folytatott vizsgálat alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy ez utóbbi igaz. A népszavazási szabályozásban végrehajtott módosításokat kivétel nélkül az országos népszavazáshoz kapcsolódó gyakorlati tapasztalatok, kihívások indukálták, amelyek jelentős része ráadásul a közvélemény élénk érdeklődését is kiváltotta. Ezekre a jogalkotó gyors és hatékony válaszokat igyekezett adni, amelyek alapvetően be is váltották a hozzájuk fűzött várakozásokat, megoldották a felmerült problémákat. Eközben azonban – mivel ott nem voltak hasonló gyakorlati nehézségek, vagy azok nem érték el az országos politika szintjét – a helyi népszavazási eljárás párhuzamos módosítása – a konzekvens szabályozás egyértelmű indokoltsága ellenére – elmaradt. Ezeket a hiányosságokat mindenképp indokolt lenne pótolni.

Kulcsszavak: országos népszavazás, helyi népszavazás, népszavazás kezdeményezése, népszavazási eljárás, a népszavazási törvény módosítása, népszavazáshoz való jog

Comparison of National and Local Referendum Legislation from 2014 to the Present

The new Act CCXXXVIII of 2013 on the Initiating Referendums, the European Citizens' Initiative and Referendum Procedure, adopted in December 2013,

¹ Címzetes egyetemi docens, a Választás és Képviselő Kutatóműhely tagja.

sought to regulate the rules of the initiative and the procedure of national and local referendums in a uniform manner, unless the different circumstances of the national and local levels justified a distinction. Over the past nine years, the legislator has amended the law several times. This study highlights seven of them. The question is whether the legislator has succeeded in keeping in mind and preserving the unified objective of the amendments with regard to referendum procedures, or whether this has been obscured by the need to remedy as soon as possible the regulatory dysfunctions that have emerged in the course of the application of the law. The analysis in this study leads to the conclusion that the latter is the case. Without exception, the amendments to the referendum act were triggered by practical experiences and challenges related to the national referendum, many of which also aroused strong public interest. The legislator attempted to respond quickly and effectively to these challenges, which basically met expectations and solved the problems that arose. In the meantime, however, in the absence of similar practical difficulties or a similar level of national policy, the parallel amendment of the local referendum procedure has not been implemented, despite the clear justification for consistent legislation. These shortcomings should certainly be addressed.

Keywords: national referendum, local referendum, initiating a referendum, referendum procedure, referendum law amendment, right to referendum

Az új népszavazási törvény kiinduló szabályozása

A népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló 2013. évi CCXXXVIII. törvényt (Nsztv.) az Országgyűlés 2013. december 17-i ülésnapján fogadta el. Az új jogszabály megalkotásának célja egyrészt az volt, hogy a korábbi széttagoltságot megszüntetve, egy joganyagba foglalva szabályozza a közvetlen demokrácia helyi és országos szinten megvalósuló formáit, másrészt az – ahogyan azt a T/3479. számú törvényjavaslathoz fűzött előterjesztői indoklás is tartalmazza –, hogy megszüntesse az országos és a helyi népszavazás közötti indokolatlan különbségeket annak érdekében, hogy a választópolgárok egységes szemléletű eljárás keretében élhessenek alkotmányos jogukkal.²

Az Nsztv. 2013. december 23-i kihirdetése és a két lépésben történő, 2014. január 18-i, illetve 2014. október 1-jei hatályba léptetése óta, azaz az elmúlt kilenc évben a jogalkotó számos alkalommal módosította az országos és a helyi népszavazást szabályozó törvényt. Jelen tanulmány ebből hetet emel ki. Kérdésként merül fel, hogy a módosítások során sikerült-e figyelemmel lennie és megőriznie a jogalkotónak az egységes szemléletű népszavazási eljárásokra vonatkozó célkitűzését, vagy a jogalkalmazás

² T/3479. számú törvényjavaslat.

során kikristályosodott szabályozásbeli diszfunkciók mielőbbi orvoslása elhomályosította ezeket.

E kérdés megválaszolásához muszáj kitérni arra, hogy miben is hozott újítást az Nsztv. az országos és a helyi népszavazásra vonatkozó szabályozás terén.

Az Nsztv. hatálybalépését megelőzően, 1998 és 2014 között az országos népszavazásra vonatkozó anyagi jogi szabályokat a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény és az országos népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló 1998. évi III. törvény tartalmazta. A helyi népszavazásra vonatkozó szabályokat a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény, míg az eljárási szabályokat mind az országos, mind a helyi népszavazás vonatkozásában a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény határozta meg.

Ezzel a széttagolt szabályozási szemlélettel szakított a jogalkotó, amikor az országos és a helyi népszavazásra vonatkozó anyagi és eljárási szabályok döntő többségét egy jogszabályban, az Nsztv.-ben foglalta össze.

Azt most sem lehet állítani, hogy kizárólag az Nsztv. az egyetlen, a közvetlen demokrácia intézményére vonatkozó szabályokat tartalmazó norma, azonban a jogintézmény azon részterületei, amelyek kívül esnek az Nsztv. szabályozási körén, jóval kisebbek, mint 2014-et megelőzően.

A jogforrási hierarchia csúcspan elhelyezkedő Alaptörvény rendelkezik a közvetlen hatalomgyakorlás országos és helyi szinten megvalósuló formájáról is. Az Alaptörvény B) cikk (4) bekezdésében, az úgynevezett népszuverenitási klauzulában – a korábbi alkotmánybírósági megállapításokra³ figyelemmel – az alkotmányozó általános érvénnyel jelölte ki a közvetlen és a képviseleti hatalomgyakorlás egymáshoz való viszonyát. Eszerint a közvetlen hatalomgyakorlás feladata az, hogy kivételes esetben biztosítsa a választópolgárok közösségének valamely kérdésben a közvetlen döntéshozatalt. Azért csak kivételes esetben, mert ez a fajta hatalomgyakorlás a választott képviselők útján való joggyakorláshoz képest másodlagos jellegű. A népszavazás tehát függetlenül attól, hogy országos vagy helyi szinten valósul meg, soha nem léphet tartósan a képviseleti hatalomgyakorlás helyébe. Komplementer, kiegészítő jellegénél fogva a választók csak esetenként, egy-egy konkrét kérdésben vehetik át általa az országos, illetve a helyi népképviseleti szervektől a döntéshozatalt.

Ezen túl az Alaptörvény meghatározza, hogy kik rendelkeznek szavazati joggal a helyi és az országos népszavazáson, kijelöli a helyi és az országos referendum lehetséges tárgyát, és az országos népszavazás esetében a tiltott tárgyköröket, valamint az érvényességre és eredményességre vonatkozó kritériumokat is rögzíti.

Az országos népszavazás kapcsán az Alaptörvényen kívül kizárólag az Nsztv. tartalmaz anyagi jogi jellegű normát. A helyi népszavazás esetében azonban ez nem így van. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) több helyen is rendelkezik a helyi népszavazásról, oly módon, hogy abban a jogalkotó az önkormányzáshoz való jog gyakorlásának egyik megvalósulási formá-

³ 2/1993. (I. 22.) AB határozat; 52/1997. (X. 14.) AB határozat és 25/1999. (VIII. 7.) AB határozat.

jaként nevesíti a helyi népszavazást. Rögzíti, hogy az érvényes és eredményes helyi népszavazás eredménye önkormányzati döntésnek minősül, a helyi népszavazás ki-tűzése a képviselő-testület át nem ruházható hatáskörébe tartozik, és meghatározza azokat a területszervezési tárgyköröket is, amelyekben kötelező helyi népszavazást tartani.

A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (Ve.) általános rendelkezései továbbra is a szabályozás részét képezik, de a korábbi szabályozáshoz képest fontos változás, hogy a Ve. már csak szubszidiárius jelleggel szabályozza a népszavazási eljárást, és csak akkor alkalmazható, ha az adott kérdést a törvényhozó nem rendezte az Nsztv.-ben.⁴

Az Nsztv. az országos és a helyi népszavazás esetében is szabályozza, hogy kik által és milyen módon történik a népszavazás kezdeményezése. Mindkét esetben megtalálhatjuk az úgynevezett „felülről jövő” népszavazás kezdeményezésére jogosultakat, vagyis azokat a közhatalom-gyakorlókat (Kormány, köztársasági elnök, a képviselő-testület tagjainak egynegyede, a képviselő-testület bizottsága), akik az Alaptörvényben, illetve az Nsztv.-ben rögzített joguknál fogva a választópolgárok mellett népszavazást kezdeményezhetnek.⁵ Szintén azonos a szabályozás abban, hogy e kezdeményezők esetében a népszavazás minden esetben fakultatív, az érintett népképviseleti szervnek (Országgyűlés/képviselő-testület) a kezdeményezés jogerős hitelesítése ellenére sem kötelezettsége a népszavazás elrendelése.

A választópolgári kezdeményezés szervezői köre mindkét referendumfajtnál azonos, nevezetesen választójoggal rendelkező magánszemély, párt vagy nem párt jogállású egyesület lehet. Utóbbi esetében azonban érvényesül a célhoz kötöttség elve, mivel csak olyan tárgyú kérdésben lehet országos vagy helyi népszavazás szervezője, amely összefüggést mutat a létesítő okiratában megjelölt céllal.

A magánszemély szervező esetében abban természetesen különbség van, hogy mely választáson kell szavazati joggal rendelkezni. Mivel az országos népszavazáson az Országgyűléstől, helyi népszavazás alkalmával pedig a képviselő-testülettől veszi át a választópolgárok közössége a döntési jogot, ezért előbbi esetében az országgyűlési képviselők választásán, utóbbi esetében a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásán kell aktív választójoggal rendelkezni. Az Nsztv. e rendelkezései összhangban vannak az Alaptörvénynek a népszavazáson való részvételi jogot meghatározó XXIII. cikk (7) bekezdésében foglaltakkal is.

A népszavazási kezdeményezés benyújtásának szabályai 2016. május 20-ig egy kivétellel azonosak voltak mindkét eljárásban.

⁴ Kvk.VI.39.270/2022/2. számú végzés, Indokolás [38]: „népszavazásra vonatkozó politikai alapjog tartalmát az Alaptörvény és elsődlegesen az Nsztv. szabályozza. A népszavazási eljárásban a Ve. másodlagos, szubszidiárius jellegű.” Lásd: <https://kuria-birosag.hu/hu/valhat/kvkv3927020222-szamu-hatarozat>; lásd még Kvk.V.37.941/2016/3. számú végzés, Indokolás [12], lásd: <https://kuria-birosag.hu/hu/valhat/kvkv3794120163-szamu-hatarozat>; Kvk.II.37.889/2016/3. számú végzés, Indokolás [33], lásd: <https://kuria-birosag.hu/hu/valhat/kvkii3788920163-szamu-hatarozat>

⁵ A közhatalmi kezdeményezők körének az Alaptörvény megalkotásával bekövetkezett változására lásd KOMÁROMI 2011: 17–18; valamint KOMÁROMI 2014: 26.

A népszavazásra javasolt kérdést miniszteri rendeletben meghatározott aláírás-gyűjtő ív mintapéldányán kellett benyújtani hitelesítés céljából a helyi, illetve a Nemzeti Választási Bizottsághoz. Az aláírásgyűjtő íven egy kérdés szerepelhetett, a magánszemély szervezőnek közölnie kellett a személyes adatait, az egyéb egyesületnek a létesítő okiratát kellett csatolnia. A benyújtás személyesen vagy postai úton történhetett.

Az Nsztv.-ben a jogalkotó igyekezett eleget tenni a 100/2007. (XII. 6.) AB határozatban⁶ megfogalmazott elvárásoknak is. Az AB e döntésében rögzítette, hogy annak érdekében, hogy a népszavazáshoz való alkotmányos alapjog érvényesülése a jogállamiság (jogbiztonság) alkotmányos követelményének megfelelően biztosítva legyen, szükséges szabályozni, hogy

- mi tekinthető azonos tartalmú kérdésnek;
- mi az eljárásrend az úgynevezett „versengő” népszavazási kérdések esetében, azaz akkor, amikor a kérdés, illetve az aláírásgyűjtő ív hitelesítését megelőzően azonos tartalmú, illetve azonos tartalmú, de ellentétesen megfogalmazott kérdést nyújtanak be;
- visszavonható-e a hitelesített kérdés a hitelesítést követően;
- van-e, és ha igen, mi a jogkövetkezménye annak, ha a kezdeményező nem folytat aláírásgyűjtést;
- milyen eljárás követendő a „komolytalan”, az országos népszavazás alkotmányos céljával és rendeltetésével ellentétes kezdeményezések benyújtásakor.

Bár az Alkotmánybíróság az Országos Választási Bizottság indítványa alapján csak az országos népszavazásra vonatkozóan fogalmazta meg a fenti szabályozásbeli kritériumokat, a jogalkotó a 4. pont kivételével azokat a helyi népszavazási szabályok megalkotásánál is figyelembe vette.

Ugyanúgy definiálta az azonos tárgyú kérdés fogalmát, és egyező szabályokat alkotott az azonos tárgyú kérdések kiszűrése érdekében is. Az új szabály az úgynevezett párhuzamossági moratórium intézményének bevezetése volt, amelynek lényege, hogy mindaddig blokkolja az azonos tárgyú kezdeményezés benyújtásának a lehetőségét, amíg a tárgykörben elsőként benyújtott kérdés sorsa véglegesen el nem dől.⁷

Érdemi különbség a két népszavazás kezdeményezése kapcsán a komolytalan kérdések kiszűrésének szabályozásában volt. Az országos népszavazás esetében a jogalkotó a kezdeményezés benyújtásának további feltételül szabta, hogy ahhoz csatolni kell legalább 20, legfeljebb 30 támogató aláírást. Amennyiben a szervező magánszemély vagy magánszemélyek, az előírt 20-30 támogató aláírásba ők is beleszámítanak.⁸

⁶ 100/2007. (XII. 6.) AB határozat, ABH 2007, 824, 829, 831–832.

⁷ Ennek rendezése már jó ideje váratott magára, miután az Alkotmánybíróság 100/2007. (XII. 6.) AB határozatával mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapított meg e vonatkozásban. SASVÁRI 2021: 131.

⁸ KOMÁROMI 2014: 7, 14, 28.

A helyi népszavazás esetében ugyanakkor a kérdés benyújtásához nincs szükség további támogatói aláírássra, elég a szervező adatainak megadása.⁹

Azonos az országos és a helyi népszavazás esetében, hogy a kezdeményezés feletti előzetes kontrollt, amely döntően a formai feltételek és két tartalmi feltétel vizsgálatát jelenti, a hitelesítésre feljogosított választási bizottságok melletti választási irodák végzik.

A tartalmi szempontú vizsgálat célja egyrészt az olyan kezdeményezések kiszűrése, amelyek nyilvánvalóan ellentétesek a népszavazás jogintézményének alkotmányos céljával és rendeltetésével, másrészt az azonos tárgyú kérdések azonosítása. E körben azonban az Nsztv. 2016. május 21-től hatályba lépett módosítása, amelyet a jogalkotó a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló 2013. évi CCXXXVIII. törvény módosításáról szóló 2016. évi XLVIII. törvénnyel (Mód.tv1) alkalmazott, jelentős különbséget tett a népszavazás két formája között.

Az első módosítás

A jogszabályváltozást a párhuzamossági moratórium szabályainak visszaélészerű alkalmazása indokolta. Érdekesség, hogy míg a helyi népszavazások esetében nem fogalmazódtak meg kritikák, addig országos szinten, a kiskereskedelmi üzletek zárva tartásával kapcsolatos kezdeményezések benyújtása során az Nsztv. 2016. május 20-ig hatályban volt 8. § (1) bekezdése szabályainak alkalmazása olyan jogbizonytalanságot, feszültséget és médiavisszhangot váltott ki, hogy annak hatására a jogalkotó – kizárólag az országos népszavazás tekintetében – lényegében teljesen átírta azt. Tekintettel arra, hogy a Mód.tv1 vezette be az egyik legnagyobb volumenű módosítást az Nsztv.-n, elkerülhetetlen ezek előzményeinek rövid áttekintése.¹⁰

Az alapvető problémát az okozta, hogy nem volt megállapítható, hogy pontosan mi a tartalma az Nsztv. 8. § (1) bekezdés b) pontjának, amely így szólt: „A kérdés benyújtását követően nem nyújtható be azonos tárgyú kérdés

[...]

b) a kérdés hitelesítését megtagadó döntés jogerőre emelkedéséig”.

A Kúria 2016. április 6-án meghozott, Knk.IV.37.258/2016/6. számú végzésében rögzítette, hogy

„az NVB 123/2015, 124/2015, és 125/2015. számú határozatai felülvizsgálata során – amelyek szintén a kiskereskedelmi üzletek vasárnapi zárva tartásával kapcsolatos népszavazási kezdeményezések tárgyában születettek – szembeült azzal, hogy az Nsztv. nem szabályozza, hogy mely (órára, percre, másodpercre lebontott) időpont tekinthető a kérdés hitelesítését megtagadó döntés

⁹ KOMÁROMI 2014: 7.

¹⁰ Az eredeti szabályozás kialakításának előzményeire és első értékelésére lásd KOMÁROMI 2014: 8–28.

jogerőre emelkedése időpontjának, mivel az Nsztv. 8. § (1) bekezdése szerint ekkor szűnik meg az ún. párhuzamossági moratórium, ekkortól adható be az újabb azonos tárgyú kérdés. Az NVB 125/2015. határozatát felülvizsgáló Knk. IV.37.718/2015/3. számú végzés rögzítette, hogy az úgynevezett párhuzamossági moratórium megszűnési időpontjának a jogalanyok számára előreláthatónak és kiszámíthatónak kell lennie. A hatályos jogi szabályozás ezt nem garantálja.”¹¹

E jogszabályhely értelmezése kapcsán a Nemzeti Választási Iroda kényszerhelyzetbe került, valamilyen módon állást kellett foglalnia a kérdésben, mivel a hitelesítésre szánt országos népszavazási kezdeményezések átvételét és annak alapján azok érkeztetését – ami a benyújtás időpontjának számít az Nsztv. 6. § (2) bekezdése alapján – neki kell végeznie.

Bár a kiskereskedelmi üzletek zárva tartásának témájában már 2014. december 18-án előterjesztettek országos népszavazási kezdeményezést,¹² az első versenyfutás a kérdés megfelelő időpontban való benyújtásáért 2015. június 30-án volt. A Kúria a tárgyköri védettséget megszüntető – egy másik ugyanezen tárgykörben benyújtott kérdés hitelesítését megtagadó 78/2015. NVB határozatot helybenhagyó – Knk. IV.37.435/2015/4. számú végzését 2015. június 30-án hozta meg. A határozatot futár útján megküldte a Nemzeti Választási Irodának (NVI), amely azt azon a napon 16 óra 5 perckor a honlapján közzétette.¹³ Pár perc múlva több magánszemély is az NVI székházába érkezett, országos népszavazás kezdeményezése céljából.

A kezdeményezéseket visszautasító 27/2015.¹⁴ és 28/2015. Nsz. határozatok¹⁵ szerint az „Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés semmisítse meg a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvényt?” népszavazási kérdést az NVI munkatársai 2015. június 30-án 16 óra 15 perckor vették át, míg az „Egyet ért ön azzal, hogy mindenki számára pihenőnap legyen a vasárnap és az üzletek zárva tartsanak?”¹⁵ perccel később, 16 óra 30 perckor.

A kezdeményezéseket az NVI azért utasította vissza, mert az Iroda jogértelmezése szerint a bírósági felülvizsgálat esetén a kérdés hitelesítését megtagadó döntés jogerőre emelkedésének időpontja az az időpillanat, amikor a Kúria az erről szóló végzését – mivel erre az Nsztv. 30. § (3) bekezdése alapján törvényi kötelezettsége

¹¹ Knk.IV.37.258/2016/6. számú végzés, Indokolás [25] bekezdés.

¹² „Egyetért-e Ön azzal, hogy vasárnap minden üzlet zárva legyen?”, szervező: Szepessy Zsolt, az Összefogás Párt elnöke, Lásd: www.valasztas.hu/2320

¹³ 27/2015. Nsz. határozat, lásd még: 28/2015. Nsz. határozat.

¹⁴ 27/2015. Nsz. határozat.

¹⁵ 28/2015. Nsz. határozat.

van – saját hivatalos honlapján közzéteszi. Ez a Knk.IV.37.435/2015/4. számú végzés kapcsán 2015. június 30-án 18 óra 11 perckor történt meg.¹⁶

A visszautasítás ellenére mindkét szervező élt az ismételt benyújtás lehetőségével, így a kérdések az NVB elé kerültek. A testület egyrészt – figyelemmel arra, hogy az NVI hamarabb közzétette a Kúria hivatkozott döntését a valasztas.hu oldalon, mint a bíróság a saját honlapján, és ezáltal a választópolgárok már 2015. június 30-án 16 óra 5 perckor értesülhettek a döntés meghozataláról – úgy ítélte meg, hogy ebben az időpontban szűnt meg a tárgyköri védetség, másrészt felülbírált az Nsz. határozatokban rögzített benyújtási sorrendet is, mondván, hogy az „Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés semmisítse meg a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvényt?” kérdést az NVI-nek kézbesítő NVB-tag, ebbéli pozíciójából eredő jogosultságát (beléptető az NVI szék-házába) kihasználva, a Ve.-ben rögzített jóhiszemű és rendeltetésszerű joggyakorlás elvét megsértve nyújtotta be az L. Z. G. magánszemély által jegyzett kérdést.¹⁷

A benyújtás sorrendjének megfordítása ellenére az NVB az elsőként benyújtott, W. Z. magánszemély kérdését sem találta a jogszabályi követelményeknek megfelelőnek, így annak a hitelesítését is megtagadta a 124/2015. számú határozatában.¹⁸

Mindkét NVB határozattal szemben felülvizsgálati kérelmet nyújtottak be, így az NVI-nek fel kellett készülnie arra, hogy a kérdés tárgykörét „fogó” 124/2015. NVB határozatot támadó felülvizsgálati kérelmet elbíráló kúriai döntés közzétételekor újabb versenyfutás várható.

A Kúria 2015. október 20-án döntött a 123/2015. és a 124/2015. NVB határozatok elleni felülvizsgálati kérelmekről. A Knk.IV.37.719/2015/4. számú határozatban a Nemzeti Választási Bizottság 124/2015. NVB határozatát helybenhagyta, amivel a tárgyköri védetség megszűnt. A Kúria végzését 2015. október 20. napján 10 óra 00 perckor tette közzé a kuria-birosag.hu honlapon.¹⁹

Ismételten két magánszemély szállt „versenybe” az elsőként való benyújtásért, S. G. G., aki az „Egyetért-e Ön azzal, hogy a kiskereskedelmi üzletek vasárnap zárva tarthassanak?” kezdeményezést nyújtotta be hitelesítés céljából 2015. október 20-án 10 óra 1 perc 43 másodperckor,²⁰ és H. T. A., aki az „Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés semmisítse meg a kiskereskedelmi szektorban történő vasárnapi

¹⁶ 27/2015. Nsz. határozat: „A Nemzeti Választási Iroda a leírtak alapján ezért következetesen azt a jogi álláspontot képviseli, hogy a kérdés hitelesítését megtagadó döntés jogerőre emelkedésének időpontjaként – amennyiben a Nemzeti Választási Bizottság határozata a Kúria döntése által válik jogerőssé – a Kúria döntésének hivatalos honlapján – www.kuria-birosag.hu – való közzétételét tekinti. Ezt a jogi érvelést a Nemzeti Választási Bizottság a 2015. április 21-ei ülésén meghozott 45. számú jegyzőkönyvi döntésében osztotta és elfogadta, a 78/2015. számú határozatát ennek alapján hozta meg, és ezt immáron a Kúria Knk.IV.37.435/2015/4. számú végzésében is megerősítette.” Lásd: www.valasztas.hu/documents/20182/1954068/27_2015.pdf/456924c4-bae6-42a8-a3c0-94b6878bafb0?t=1552543654283; lásd még 28/2015. Nsz. határozat.

¹⁷ 123/2015. NVB határozat.

¹⁸ 124/2015. NVB határozat.

¹⁹ 31/2015. Nsz. határozat.

²⁰ 31/2015. Nsz. határozat.

munkavégzés tilalmáról szóló 2014. évi CII. törvényt?” kezdeményezését az előző szervezőhöz képest 30 másodperccel később, 2015. október 20-án 10 óra 2 perc 13 másodperckor terjesztette elő.²¹

A Nemzeti Választási Iroda elnökének a kezdeményezéseket visszautasító 31/2015. és 32/2015. Nsz. határozataiban szereplő, másodpercre pontosan megjelölt benyújtási időpontok valójában azt az időpontot jelölték, amelyet a Nemzeti Választási Iroda előterében felállított, úgynevezett időbélyegző gép nyomtatott a szervezők kezdeményezésére.²² Így tehát azt, hogy kinek sikerült a kúriai döntés közzétételét követően elsőként népszavazási kezdeményezést benyújtani a kiskereskedelmi üzletek zárva tartása ügyében, egzakt szabályozás hiányában az döntötte el, hogy a Kúria döntésének a közzététele után ki ért hamarabb az időbélyegző közelébe.

Az NVI-elnöki elutasítást követően 2015. október 30-án²³ és november 3-án²⁴ történt meg a kezdeményezések ismételt benyújtása. Az NVB az időben elsőként benyújtott kezdeményezést hitelesíthetőnek találta,²⁵ míg a 30 másodperccel később benyújtott kezdeményezés hitelesítését a párhuzamossági moratórium szabályába ütközés okán megtagadta.²⁶

Az NVB mindkét határozata ellen bírósági felülvizsgálat iránti kérelmet nyújtottak be. Ha a Kúria megváltoztatja az NVB hitelesítést kimondó 137/2015. számú határozatát, és a hitelesítést megtagadja, a 138/2015. NVB határozatot pedig nem változtatja meg, ismét szabaddá válik a tárgykör, és megnyílik a lehetőség újabb kezdeményezés benyújtására.

A Kúria 2016. február 23-án a Knk.IV.38.081/2015/2. számú végzésében²⁷ az NVB 137/2015. számú határozatát megváltoztatta és a kérdés hitelesítését megtagadta, majd az ugyanaznap meghozott Knk.IV.38.083/2015/2. számú végzésével²⁸ a 138/2015. számú NVB határozatot helybenhagyta.

A Kúria döntéseinek nyilvánosságra hozatalára és a kiskereskedelmi üzletek zárva tartása ügyében újabb népszavazási kérdés benyújtására való várakozás egészen szurreális körülmények között zajlott 2016. február 23-án az NVI épületében. Az NVI székháza előtti gyülekezés már reggel 6 óra előtt megkezdődött. A székház néhány négyzetméteres előterében az épület körülbelül 7 órai nyitása után nagyjából 18-20 személy tartózkodott, országos népszavazási kezdeményezés benyújtására várva. A jelentős számú jelenlévő ellenére a Kúria hivatkozott döntéseinek 2016. február 23-án 11 óra 33 perc 25 másodperckor²⁹ való közzétételét követően mindösszesen

²¹ 32/2015. Nsz. határozat.

²² A Nemzeti Választási Iroda iratkezelési szabályzatáról szóló 1/2016. (I. 29.) NVI utasítás 19. melléklete [közlönyállapot (2016. I. 29.)].

²³ Lásd: www.valasztas.hu/87-20151020

²⁴ Lásd: www.valasztas.hu/88-20151020

²⁵ 137/2015. NVB határozat.

²⁶ 138/2015. NVB határozat.

²⁷ Knk.IV.38.081/2015/2. számú végzés.

²⁸ Knk.IV.38.083/2015/2. számú végzés.

²⁹ Knk.IV.37.258/2016/6. számú végzés.

két személy próbált meg népszavazási kérdést benyújtani. A többi jelenlévő ugyan korábban akként nyilatkozott, hogy népszavazási kezdeményezést kívánnak benyújtani, az említett két személyen kívül más nem tett ilyet. A későbbi jogorvoslati eljárás során a Kúria azt állapította meg, hogy jelenlétük célja az egyik kezdeményező megakadályozása az országos népszavazási kezdeményezése benyújtásában, amellyel közvetetten a másik jelen lévő kezdeményező magánszemélyt és kísérőjét segítették abban, hogy elsőként tudják az időbélyegzővel népszavazási kérdésüket érkeztetni.³⁰

Az NVI székházában 2016. február 23-án délelőtt lezajlott események bejárták a sajtót,³¹ ami a politikai döntéshozókat állásfoglalásra készítette. A miniszterelnök és az igazságügyi miniszter felkérte a Nemzeti Választási Bizottságot, hogy tekintse át az Nsztv. szabályait és tegyen javaslatot arra vonatkozóan, hogyan lehet elkerülni a jövőben a 2016. február 23-án történetekhez hasonló, a népszavazáshoz mint politikai alapjog gyakorlásához köthető újabb méltatlan helyzet kialakulását.³²

Az NVB a felkérés alapján több megoldási javaslatot is kidolgozott, köztük egy olyat is, amely alapján addig lehetne azonos tárgykörben kezdeményezést benyújtani, amíg a tárgykörben elsőként benyújtott kérdés hitelesítése jogerőssé válik. Ezzel megszűnne egy adott tárgykör blokkolásának lehetősége, és a verseny a szervezők között az aláírásgyűjtés során lenne. Az NVB javaslata szerint az a kezdeményezés kerülhetne ugyanis az Országgyűlés elé, amelynek támogatására annak szervezője hamarabb összegyűjtötte a 200 ezer érvényes aláírást.³³

Az igazságügyi miniszter 2016. április 1-jén nyújtotta be az Nsztv. módosítására vonatkozó javaslatát.³⁴ A törvényjavaslat úgy kívánta módosítani a párhuzamossági moratóriumra, vagy ahogy az a T/9894. számú törvényjavaslatához fűzött indokolásban szerepel, benyújtási moratóriumra vonatkozó szabályokat, hogy mindaddig lehetővé teszi azonos tárgyú kérdések benyújtását, ameddig valamely kérdés támogatására össze nem gyűjtenek 200 ezer érvényes aláírást, és az ezt megállapító NVB határozat jogerőre emelkedik. Az eredmény ez esetben is ugyanaz, mint az NVB javaslatában, vagyis a szervezők között immáron nem a tárgykör „lefoglalása”, hanem az aláírások mihamarabbi összegyűjtése miatt keletkezik verseny.³⁵

A Mód.tv1 1. §-ával bevezetett módosítással a jogalkotó a versengő országos népszavazási kérdések kezelésére új megoldást talált, annak alkalmazhatóságáról azonban, annak ellenére, hogy a hatálybalépés már lassan hatodik éve megtörtént, nincs

³⁰ Kvk.III.37.223/2016/2. számú végzés.

³¹ Kvk.III.37.223/2016/2. számú végzés, 5. oldal: „A kérelmező e körben csatolta az index.hu oldalon 2016. február 24-én megjelent cikket, ... MTI közleményét [sic!], a 2016. február 24. napján benyújtott adatvédelmi kérelmének adatait, az origo.hu honlapon 2016. február 26. napján megjelent cikket és a 444.hu oldalon található videófelvételt.” Lásd: <https://static.valasztas.hu/migration/2016/kvk37-223.pdf>

³² Az NVB elnökének tájékoztatója az Nsztv. módosítási javaslatokkal összefüggésben, lásd: www.valasztas.hu/documents/20182/305762/Az+NVB+eln%C3%B6k%C3%A9nek+t%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3ja.pdf/9c9e19ac-2bbf-4784-b993-48156d4b1857?version=1.2&t=1510751158448

³³ Nemzeti Választási Bizottság Elnöke [é. n.].

³⁴ T/9894. számú törvényjavaslat.

³⁵ T/9894. számú törvényjavaslat Indokolása.

gyakorlati tapasztalat. A sors furcsa játéka, hogy 2016 óta egyetlen olyan közéleti téma sem volt, amelyben többen is népszavazást kívántak volna szervezni, és emiatt az NVB ugyanabban a tárgyban több kérdést is hitelesített volna, és a hitelesítések alapján megindult volna az aláírásgyűjtés.

A Mód.tv1 a benyújtási moratórium szabályai és az ahhoz kapcsolódó eljárásrend kidolgozásán túl egy jelentős adminisztratív változást is beiktatott az országos népszavazás szabályai közzé. Megszüntette azt a kötelezettséget, hogy a szervezőnek a népszavazás kezdeményezésekor be kelljen nyújtania egy, a kérdést tartalmazó üres aláírásgyűjtő ívet, hogy a jogerős hitelesítés esetén azt az NVI elnöke hitelesítési záradékkal lássa el, és majd annak másolatait gyűjtse a támogató aláírásokat.

Az országos népszavazási kezdeményezés benyújtásakor elegendő volt egy jognyilatkozat a szervező részéről, amelyen feltüntette a hitelesíteni kívánt kérdést, magán-személy szervező esetén az Nsztv. által előírt személyes adatokat, csatolta a 20-30 támogató aláírást és az adatkezelésnek az adatvédelmi nyilvántartásba való bejelentését igazoló dokumentumot.

A jogszabály-módosítás alapján így már nem a szervezőt terheli az aláírásgyűjtéshez szükséges ívek biztosítása, hanem igénylése alapján azt az NVI állíttatja elő. A módosítás e téren a Ve.-nek a jelölt-, illetve listaállításhoz szükséges ajánlásgyűjtési módszerét vette alapul. Ennek megfelelően az NVI által előállított ívek egyedi azonosítóval vannak ellátva, és szigorú számadási kötelezettség párosul hozzájuk. Az aláírásgyűjtési időszak végéig a szervezőnek valamennyi ívet vissza kell szolgáltatnia, ellenkező esetben bírság kiszabására kerül sor.

Megjegyzendő, hogy bár a Kúria a Knk.IV.37.718/2015/3³⁶ és a Knk.IV.37.258/2016/6³⁷ számú végzésében, az NVB pedig az Nsztv. módosítása kapcsán kidolgozott szakmai javaslatában³⁸ is felhívta a figyelmet, a jogalkotó a Mód.tv1-ben továbbra sem tisztázta azt a jogkérdést, hogy a népszavazási eljárásban pontosan mely időpont tekinthető a Kúria döntése jogerőre emelkedése időpontjának. Meglehető, a kialakított új szabályozás által ehhez az időponthoz az országos népszavazási eljárásban joghatás már nem fűződik, mégis megítélésem szerint a jogalkotónak ezt a kérdést is tisztázni kellett volna.

Annál is inkább, mert legalább analógiaként alkalmazni lehetett volna a helyi népszavazási eljárásban. A jogalkotó ugyanis a Mód.tv1-ben kizárólag az országos népszavazási eljárásra vonatkozó szabályokat reformálta meg, a helyi népszavazásra vonatkozóan semmit nem változtatott.³⁹ Ez azonban a kezdeti szabályozásban meglévő, a két eljárás közötti különbségek minimális voltát máris jelentősre növelte.

A helyi népszavazási eljárásban a párhuzamossági moratóriumra vonatkozó szabályok változatlanul hagyásával a mai napig az elsőként benyújtott kérdés teremti

³⁶ Knk.IV.37.718/2015/3. számú végzés, Indokolás [2] és [3] bekezdése.

³⁷ Knk.IV.37.258/2016/6. számú végzés.

³⁸ A Nemzeti Választási Bizottság szakmai javaslatai az Nsztv. módosításához (kivonat).

³⁹ SASVÁRI 2021: 134.

meg a tárgyköri védettséget, és mindaddig blokkolja az azonos tárgyú kérdések benyújtását, amíg annak sorsa véglegesen el nem dől.⁴⁰

Az Nsztv. 38. § (1) bekezdés b) pontja szó szerint megegyezik a 2016. május 20-ig hatályban lévő, az országos népszavazási kezdeményezésekre vonatkozó 8. § (1) bekezdés b) pontjának szabályával. Az Nsztv. 38. § (1) bekezdés b) pontja szerint: „A kérdés benyújtását követően nem nyújtható be azonos tárgyú kérdés

[..]

b) a kérdés hitelesítését megtagadó döntés jogerőre emelkedéséig.”

A helyi népszavazási eljárásban a helyi választási bizottságnak (HVB) a hitelesítés tárgyában hozott határozata elleni felülvizsgálatot az Nsztv. 57. § (1) bekezdése alapján a HVB fekvése szerint illetékes törvényszék végzi.

Az Nsztv., szemben a Kúria közzétételi kötelezettségét előíró 30. § (3) bekezdés-beli szabályával, a törvényszékek számára nem rendelkezett a közzétételről. Azonban az Nsztv. 1. § (1) bekezdése alkalmazni rendeli a Ve. Általános részének szabályait, amelynek 232. § (4) bekezdése viszont előírja a bírósági határozatok nyilvánosságra hozatalának kötelezettségét. Ennek megfelelően a birosag.hu oldalon a Választási szervek döntéseinek bírósági vizsgálata⁴¹ menüpont alatt valamennyi népszavazási ügyben meghozott törvényszéki döntést közzéteszik.

A közzétételi kötelezettség jogszabályi alátámasztása ellenére sem válaszolható meg azonban az a jogkérdés, hogy helyi népszavazás esetében, ha felülvizsgálati kérelem folytán a törvényszék elé kerül a HVB hitelesítés tárgyában hozott döntése, mikor tekinthető a törvényszék döntése jogerősnek, azaz az adott kezdeményezés által blokkolt tárgykörben mikor szűnik meg a párhuzamossági moratórium.

A párhuzamossági moratórium eltérő kezelése a kétféle népszavazásnál elméleti alapon nem látszik indokolhatónak, ugyanakkor gyakorlati problémát sem okozott még.⁴² Talán egy helyi népszavazási kezdeményezésnél is a 2016. februári eseményeknek kell lejátszódnuk ahhoz, hogy a jogalkotó itt is megvalósítsa az országos népszavazásnál alkalmazott, a probléma feloldására kétségkívül kiválóan alkalmas megoldást.

Összességében kijelenthető, hogy a Mód.tv1-gyel a jogalkotó a két eljárás közötti különbséget szimbolizáló ollót a korábbi alig látható mértékről jelentősen kinyitotta azzal, hogy az azonos tárgyú kérdések esetén követendő eljárási szabályok tekintetében teljesen eltérő rezsimet ír elő, és azzal is, hogy míg az országos népszavazás esetében a népszavazási és a választási eljárás során alkalmazott technikai megoldások

⁴⁰ Kúria 2018: 93, 123–124.

⁴¹ Lásd: <https://birosag.hu/valasztasi-szervek-donteseinek-birosagi-vizsgalata>

⁴² Ebben szerepe lehet az országos és a helyi népszavazási kérdések politikai befolyásoltság szempontjából való jellemző különbségének. Nevezetesen, hogy míg a „komolyan gondolt” országos népszavazási kezdeményezések jellemzően közpolitikai jellegűek és azok mögött politikai szervezetek, pártok állnak a maguk sajátos érdekeivel, addig a helyi népszavazások többsége a település polgárait közvetlenül érintő, alapvetően nem politikailag determinált kérdések eldöntésére irányul, és azok mögött alig található párt általi kezdeményezés. Lásd LÁSZLÓNÉ Kovács 2008: 281.

közelítésére törekszik (már országos népszavazást is az NVI által előállított íveken lehet támogatni), addig a helyi népszavazás kezdeményezésénél továbbra is feltétel az üres ív benyújtása, mivel hitelesítés esetén annak hitelesítési záradékkal ellátott másolatain folyik az aláírásgyűjtés.

A második módosítás

Az Nsztv. következő módosítását az egyes választásokkal kapcsolatos törvények módosításáról szóló 2018. évi CXIII. törvény (Mód.tv2) végezte el.

A törvény megalkotására a Kormány által kezdeményezett országos népszavazás (2016. október 2.) és az országgyűlési képviselők 2018. április 8-i általános választása után került sor.

A módosításnak voltak más jogszabály módosulásából eredő szükségszerű elemei, az országos népszavazási eljárásban az üres aláírásgyűjtő ív benyújtásának megszüntetéséhez kapcsolódó, 2016-ban elmaradt elemei, valamint a jogalkalmazás által felszínre hozott problémák kezelésére irányuló részei.

Mivel az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 2018. évi módosítása alapján megszűnt az adatvédelmi nyilvántartás, a jogalkotó az országos és a helyi népszavazás esetében is hatályon kívül helyezte a népszavazáshoz kapcsolódó adatkezelés bejelentésének kötelezettségét.

Az országos népszavazás esetében az aláírásgyűjtő íven feltüntetendő választópolgári adatok körét a jogalkotó az Európai Parlament tagjai választásának ajánlási szabályához igazította, így előírta, hogy az aláírást adó választópolgárnak az ívre az olvasható családi és utónevét, valamint személyi azonosítóját és – az anyja neve helyett – a lakcímét, a magyarországi lakcímmel nem rendelkező választópolgárnak a személyazonosságát igazoló hatósági igazolványa számát és a születési idejét kell rávezetnie.

A helyi népszavazásra vonatkozó aláírásgyűjtési szabályok azonban nem változtak, így azokon az Nsztv. 44. § (2) bekezdése alapján a választópolgárnak továbbra is az olvasható családi és utónevét, személyi azonosítóját, valamint anyja nevét kell feltüntetnie.

A helyi népszavazás szempontjából rendkívül lényeges volt az Nsztv. 34. §-ának a Mód.tv2-vel beiktatott (3) bekezdése, amely egyértelművé tette, hogy a helyi népszavazás kezdeményezéséhez szükséges választópolgárok számát a központi névjegyzéknek az aláírásgyűjtő ív hitelesítési záradékkal való ellátásának napján érvényes adatai alapján kell megállapítani.⁴³ Szintén a jogalkalmazás alapján felszínre került problémát orvosoltak az Nsztv. 44. §-ának és 80. §-ának azon módosításai, amelyek világosan meghatározták, hogy kik jogosultak támogatni egy helyi népszavazási kezdeményezést, és kik jogosultak részt venni egy kitűzött helyi népszavazáson.⁴⁴

⁴³ Lásd bővebben GÁVA 2019: 33–74.

⁴⁴ Krss 2019.

A 2016-os országos népszavazás tapasztalatai indikálták az Nsztv. 66/A. §-ának beiktatását, amely kimondta, hogy az úgynevezett „felülről jövő” országos népszavazások esetében a kezdeményezőket (a köztársasági elnököt, illetve a Kormányt) az általa kezdeményezett népszavazás esetén a népszavazási eljárásban a szervezők számára biztosított jogok illetik meg. Vagyis a Kormány és a köztársasági elnök az általuk kezdeményezett népszavazás eljárásában nincsenek semlegességre kötelezve, azonos módon a választópolgári kezdeményezések szervezőivel, joguk van kampányolni. A helyi népszavazásra ez esetben sem gondolt a jogalkotó, annak szabályait ugyanis nem egészítette ki a 66/A. §-nak megfelelő rendelkezéssel. Noha értelemszerű, hogy a képviselő-testület egynegyede vagy a képviselő-testület bizottsága az általa kezdeményezett népszavazás eljárásában nem kívülálló, és ez jogértelmezéssel – ahogyan tette ezt az NVB⁴⁵ és a Kúria⁴⁶ is – levezethető, mégis, ha már az országos népszavazás esetében a jogalkotó célszerűnek tartotta mindezt kifejezetten kimondani, úgy azt a helyi népszavazás kapcsán is meg kellett volna tennie.

Az Nsztv. soron következő, 2020. január 1-jétől hatályba lépő módosításai, amelyek az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény hajtott végre, kizárólag az európai polgári kezdeményezéssel voltak összefüggésben, így azok jelen tanulmány szempontjából nem relevánsak.

A harmadik módosítás

2020. december 15-én fogadta el az Országgyűlés az egyes választási tárgyú törvények módosításáról szóló 2020. évi CLXVII. törvényt (Mód.tv3). A jogszabály módosította az Nsztv.-t is, de ismét csak az országos népszavazásra vonatkozó szabályok tekintetében. Az Nsztv. módosításának háttérében az Alkotmánybíróság 22/2020. (VIII. 4.) AB határozata állt, amely megállapította, hogy az Nsztv. 19. § (3) bekezdésének második és harmadik mondata alaptörvény-ellenes, ezért azokat 2021. június 30-i hatállyal megsemmisítette. Az AB hivatkozott határozatában megállapította, hogy

„az Nsztv. 19. § (3) bekezdése szerinti bírság intézménye az Alaptörvény XXIII. cikk (7) bekezdésében foglalt népszavazáshoz való jog aránytalan korlátozását valósítja meg azáltal, hogy a szervezőt fenyegető, csak az átvett aláírásgyűjtő ívek száma alapján becsülhető mértékű és országos népszavazások esetében (rendeltetésszerű joggyakorlás, azaz a népszavazás megtartásához szükséges aláírások összegyűjtésének valódi szándéka esetén) szükségképpen tízmillió forintos nagyságrendű (és a kiszabást követő 15 napon belül megfizetendő) bírság az országos népszavazás szervezőjét még azokban az esetekben is kimentést nem

⁴⁵ 53/2016. NVB határozat; lásd még 61/2016. NVB határozat; 73/2016. NVB határozat.

⁴⁶ Knk.I.37.723/2016/3. számú végzés, lásd: [knk723.pdf \(valasztas.hu\)](https://static.valasztas.hu/migration/2016/kvk723.pdf); Kvk.IV.37.848/2016/3. számú végzés, lásd: <https://static.valasztas.hu/migration/2016/kvk848.pdf>; Kvk.I.37.887/2016/3. számú végzés, lásd: [kvk887.pdf \(valasztas.hu\)](https://static.valasztas.hu/migration/2016/kvk887.pdf).

engedő módon fenyegeti, ha igazolható, hogy az aláírásgyűjtő ívek leadásának elmaradása a népszavazásban közreműködő valamely személy magatartására, illetőleg a szervező magatartásától teljes mértékben független, elháríthatatlan külső körülményre (*vis maior*) vezethető vissza. Ilyen (aláírásgyűjtő ívenként nézve) látszólag alacsony, ám összességében irreálisan magas mértékű bírsággal való fenyegetettség nyilvánvalóan alkalmas arra, hogy a választópolgárokat elriassa attól, hogy gyakorolják az Alaptörvény által is elismert, az Alaptörvény XXIII. cikk (7) bekezdése szerinti népszavazáshoz való jogukat.⁴⁷

Az AB döntése nyomán a jogalkotó jelentősen megreformálta az országos népszavazási kezdeményezések esetében a bírság kiszabásának és visszafizetésének szabályait. Mivel a helyi népszavazás esetében továbbra is a szervező által másolt íveken folyik az aláírásgyűjtés, így annak szabályait sem az AB határozat, sem a Mód.tv3 nem érintette.

A Mód.tv3 azonban hozott még egy jelentős eljárásjogi változást, amely nincs összefüggésben az AB határozatával. Ez pedig az, hogy a jogalkotó a Nemzeti Választási Bizottság 11. § (1) bekezdésében rögzített, a hitelesítési eljárás lefolytatására vonatkozó határidejét 30 napról 60 napra növelte. A helyi és a területi népszavazási kezdeményezések hitelesítése tárgyában döntő HVB-k és TVB-k eljárásának időtartama azonban továbbra sem változott, az 30 nap maradt.

A negyedik módosítás

Az Nsztv.-t ezt követően az Országgyűlés által 2021. november 9-én elfogadott, az egyes választási tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXVII. törvény (Mód.tv4) módosította újra. E jogszabály megalkotását az indokolta, hogy 2021-ben a Kormány összesen öt kérdésben kezdeményezett országos népszavazást, amelyből az Országgyűlés négy kérdésben rendelte el azok megtartását.⁴⁸ Mivel a Kormány által kezdeményezett népszavazás esetében nincs aláírásgyűjtés, az a politikai szándék fogalmazódott meg, hogy a jogalkotó teremtsen meg a négy elrendelt országos népszavazás és a 2022. évi általános országgyűlési képviselő-választás egy napon való megtartásának jogszabályi feltételeit.

⁴⁷ 22/2020. (VIII. 4.) AB határozat.

⁴⁸ 1. népszavazási kérdés: „Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek köznevelési intézményben a szülő hozzájárulása nélkül szexuális irányultságokat bemutató foglalkozást tartsanak?” Lásd: www.valasztas.hu/1-20210721; 2. népszavazási kérdés: „Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára nemi átalakító kezeléseket népszerűsítsenek?” Lásd: www.valasztas.hu/2-20210721; 3. népszavazási kérdés: „Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára is elérhetőek legyenek nemátalakító kezelések?” Lásd: www.valasztas.hu/3-20210721; 4. népszavazási kérdés: „Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek fejlődésüket befolyásoló szexuális médiatartalmakat korlátozás nélkül mutassanak be?” Lásd: www.valasztas.hu/4-20210721; 5. népszavazási kérdés: „Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek a nem megváltoztatását bemutató médiatartalmakat jelenítsenek meg?” Lásd: www.valasztas.hu/5-20210721

A közös eljárás (országgyűlési képviselők választásával azonos napon tartott országos népszavazás) lebonyolítása gyakorlati és technikai feltételeinek jogszabályba iktatása mellett, a Mód.tv4 módosította az Nsztv. 16. § (2) bekezdését is, ez azonban nem hozható összefüggésbe a közös eljárással. A módosítás eredményeképp az Nsztv. 16. § (2) bekezdése egy új, g) ponttal bővült, amely alapján immáron az országos népszavazás esetében sem lehet aláírást gyűjteni a tulajdonos előzetes, írásbeli hozzájárulásának hiányában közforgalom számára nyitva álló magánterületen. E szabályozásban semmi új keletű nincs, hiszen a Ve. 123. § (2) bekezdés g) pontja 2018. szeptember 1-je óta ugyanígy rendelkezik, vagyis a jogalkotó csak összhangba hozta a Ve. ajánlás-gyűjtési és az Nsztv. aláírásgyűjtési szabályait. A kodifikáció azonban most sem sikerült tökéletesen, mert a helyi népszavazás aláírásgyűjtési szabályainak korrekciója ebben az esetben is elmaradt. Így az az érdekes helyzet állt elő, hogy a választási eljárás minden típusában és az országos népszavazáson is tiltott lett a közforgalom számára nyitva álló magánterületen a tulajdonos engedélye nélküli ajánlás-, illetve az aláírásgyűjtés, míg a helyi népszavazás esetében – egészen 2023. május 26-ig – nem.⁴⁹

Az ötödik módosítás

A sorban következő módosítás a 2022. július 19-én elfogadott, az egyes választási tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2022. évi XXIII. törvény (Mód.tv5) által történt. Az eddig ismertetett módosítások közül a leginkább üdvözlendő, ennek megalkotása során ugyanis a jogalkotó az országos népszavazás mellett a helyi népszavazásra is tekintettel volt.

Jelen tanulmány szempontjából két módosítást kell kiemelni. Az Nsztv. 1. §-ának kiegészítését egy további bekezdéssel, amely alapján a jogalkotó egyértelművé tette, a választópolgárok a népszavazási aláírásgyűjtő íven szereplő adataikról is tájékoztatást kérhetnek, és e kérelmek megválaszolása esetén a választási irodákat választadási kötelezettség az ellenőrzött aláírásgyűjtő íveken szereplő adatok tekintetében terheli.

A másik releváns módosítást az Alkotmánybíróságnak két országos népszavazási kezdeményezés kapcsán meghozott határozata és az annak alapján kialakult helyzet indokolta.

Az Alkotmánybíróság a 10/2022. (VI. 2.) AB határozatában⁵⁰ megállapította, hogy a Kúria Knk.I.40.792/2021/10. számú végzése,⁵¹ amely az NVB népszavazási

⁴⁹ Nsztv. 45. § (2) bekezdés: „Nem gyűjthető aláírás

- a) az aláírást gyűjtő és az aláíró munkahelyén munkaidejében vagy munkaviszonyból, illetőleg munkavégzésre irányuló más jogviszonyból fakadó munkavégzési kötelezettsége teljesítése közben,
- b) a Magyar Honvédségnél és a központi államigazgatási szerveknél szolgálati viszonyban levő személytől a szolgálati helyén vagy szolgálati feladatának teljesítése közben,
- c) tömegközlekedési eszközön,
- d) állami, helyi és nemzetiségi önkormányzati szervek hivatali helyiségében,
- e) egészségügyi szolgáltató helyiségében,
- f) felsőoktatási és köznevelési intézményben.”

⁵⁰ 10/2022. (VI. 2.) AB határozat.

⁵¹ Knk.I.40.792/2021/10. számú végzés.

kezdeményezést hitelesítő 20/2021. számú határozatát⁵² hagyta helyben, alaptörvény-ellenes, és megsemmisítette. A 11/2022. (VI. 2.) AB határozat⁵³ a Kúria Knk.I.40.793/2021/9. számú végzése⁵⁴ tekintetében állapította meg az alaptörvény-ellenességet és szintén megsemmisítette azt. A Kúria hivatkozott döntése a Nemzeti Választási Bizottság 24/2021. számú határozatát⁵⁵ hagyta helyben, amelyben a Bizottság a 20/2021. számú határozatához hasonlóan, országos népszavazási kezdeményezést hitelesített.

Az alkotmánybíróági határozatok meghozatalának időpontjában a szervező nemcsak hogy összegyűjtötte az aláírásokat, de az NVI le is ellenőrizte azokat, az NVB pedig jogerős határozataiban⁵⁶ megállapította, hogy mindkét kezdeményezés esetében az érvényes támogató aláírások száma meghaladja a 200 ezret. Mivel azonban az Alkotmánybíróság még az Országgyűlés népszavazás elrendelése tárgyában való döntése előtt megsemmisítette a hitelesítést helybenhagyó kúriai végzéseket, és ennek nyomán a Kúria az NVB határozatait megváltoztató, a hitelesítést megtagadó döntéseket⁵⁷ hozott – annak ellenére, hogy mindkét kérdés esetében meghaladta a 200 ezret az érvényes aláírások száma –, az Országgyűlés nem döntött az országos népszavazás elrendeléséről.

Erre az esetre reagálva iktatta be a jogalkotó azt a szabályt az országos és a helyi népszavazási eljárásba is, amely alapján kizárólag az alkotmányjogi panasz benyújtására nyitva álló határidő eredménytelen eltelte, vagy az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panaszt visszautasító vagy elutasító döntésének közzétételét követően van lehetőség az aláírásgyűjtés megkezdésére.⁵⁸

Az, hogy a Nemzeti Választási Bizottság és a Kúria döntése után, a 200 ezer érvényes aláírás összegyűjtését követően derül ki egy országos népszavazási kezdeményezésről, hogy nem felel meg az Alaptörvény előírásainak, olyan példa nélküli eset, amely alapjaiban ingatja meg a szabályozásba és az intézményrendszerbe vetett közbizalmat. Ebből kifolyólag teljes mértékben értelemeszerű a jogalkotó reflexe, ugyanakkor ez újfent áttöri az alkotmányjogi panasz rendkívüli jogorvoslati jellegét és az Nsztv. 30. § (1) bekezdése és 57. § (3) bekezdése szerinti, a Kúria, illetve a törvényszék döntése elleni további jogorvoslati lehetőséget kizáró szabályt.

⁵² A Nemzeti Választási Bizottság az „Egyetért-e Ön azzal, hogy az Országgyűlés helyezze hatályon kívül a Fudan Hungary Egyetemért Alapítványról, a Fudan Hungary Egyetemért Alapítvány részére történő vagyonjuttatásról szóló 2021. évi LXXXI. törvényt?” népszavazásra javasolt kérdést hitelesítette. 20/2021. NVB határozat.

⁵³ 11/2022. (VI. 2.) AB határozat.

⁵⁴ Knk.I.40.793/2021/9. számú végzés.

⁵⁵ A Nemzeti Választási Bizottság az „Egyetért-e Ön azzal, hogy az álláskeresői járadék folyósításának leghosszabb időtartama 270 nap legyen?” népszavazásra javasolt kérdést hitelesítette, 24/2021. NVB határozat.

⁵⁶ 156/2022. NVB határozat; 157/2022. NVB határozat.

⁵⁷ Knk.I.39.469/2022/2. számú végzés; Knk.I.39.470/2022/2. számú végzés.

⁵⁸ Nsztv. 14. § (1) bekezdés c) pont és 43. § (1) bekezdése.

A hatodik módosítás

A sorrendben hatodik módosítását az Nsztv.-nek az Alaptörvény tizenegyedik módosítása indokolta, amelynek következtében a megyék elnevezése 2023. január 1-jével vármegyére változott. A módosítást a területi közigazgatás működésével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint egyes törvényeknek az Alaptörvény tizenegyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2022. évi XXII. törvény (Mód.tv6) hajtotta végre.

A hetedik módosítás

A jelen tanulmányban vizsgált időszak utolsó Nsztv.-t érintő módosítását a jogalkotó a 2023. május 23-án elfogadott, a választási eljárási szabályoknak az elektronikus ügyintézésrel összefüggő módosításáról szóló 2023. évi XXIV. törvénnyel (Mód.tv7) iktatta be.

A megalkotott jogszabály alapvető célja – ahogyan azt a végső előterjesztői indokolás is tartalmazza –, hogy minél szélesebb körben biztosítsa az elektronikus ügyintézési lehetőségeket a választási eljárásban a választópolgárok számára. A többnyire a Ve. Általános részét érintő módosítások természetesen hatással vannak a helyi és az országos népszavazási eljárásra is, hiszen az elrendelt és kitűzött népszavazás esetén a választópolgárok névjegyzéki kérelemkezelésére az Nsztv. 1. § (1) bekezdése alapján ezeket a szabályokat kell alkalmazni.

A Mód.tv7-et azonban nem elsősorban az elektronikus ügyintézés miatt kell megemlíteni, hanem azért, mert a Ve. mellett az Nsztv.-t is módosította, úgy, hogy ezeket a változtatásokat nem az elektronikus ügyintézés szabályozása indikálta.

Nem tartalmi, hanem sokkal inkább technikai szempontból módosult az országos népszavazás esetén az ívigeny benyújtására és kiadására vonatkozó szabályozás. Ezen túl a jogalkotó kvázi korrigálta a korábbi módosítások hiányosságát is. Ahogyan az már említésre került, a Mód.tv4 azonosan a választási eljárás szabályaival, a közforgalom számára nyitva álló magánterületen az országos népszavazási aláírásgyűjtést a tulajdonos előzetes, írásbeli hozzájárulásához köthette, de ezt a feltételt a helyi népszavazási eljárásban nem írta elő. Ezt a mulasztást a jogalkotó a Mód.tv7-tel korrigálta.

A Mód.tv6 előírta, hogy választópolgári kezdeményezés esetén akár országos, akár helyi népszavazásról legyen szó, az aláírásgyűjtés csak azt követően kezdődhet el, hogy kiderül, nem nyújtottak be alkotmányjogi panaszt, vagy ha mégis, azt az Alkotmánybíróság vissza-, illetve elutasította. A szabályozás kapcsán ugyanakkor a jogalkotó nem gondolt a további kezdeményezőkre, azaz a Kormányra, a köztársasági elnökre, a képviselő-testület bizottságára, valamint a képviselők egynegyedére. Ezt a hiányosságot is a Mód.tv7-tel pótolta. Mindkét referendumfajtánál előírta, hogy a választási bizottság elnöke által az Országgyűlés elnöke/a polgármester részére adott, a kezdeményezés hitelesítéséről szóló tájékoztatás esetében, a bírósági

felülvizsgálatot követően meg kell várni az alkotmányjogi panasz benyújtására nyitva álló határidő elteltét, alkotmányjogi panasz benyújtása esetén pedig az Alkotmánybíróságnak a vissza- vagy elutasító döntését.

A Mód.tv7-tel végrehajtott harmadik korrekcióval, azonosan az országos népszavazás szabályaival, most már az Nsztv. szövege is visszatükrözi azt a gyakorlatot, amely alapján az összegyűjtött aláírásokat ellenőrzésre a helyi népszavazás szervezője a helyi választási irodához és nem a bizottsághoz nyújtja be, illetve az ellenőrzés feladata is az irodáé, amely annak eredményéről tájékoztatja a helyi választási bizottságot.

A sorban utolsó jelentős módosítása a Mód.tv7-nek, hogy az országos népszavazási eljárásnak a szavazóköri névjegyzéki adatszolgáltatásra vonatkozó szabályait összhangba hozta a választási eljárás ugyanezen eljárási cselekményének szabályaival. A helyi népszavazási eljárásra vonatkozó kampányszabályok azonban továbbra sincsenek kidolgozva.

A Mód.tv7-tel úgy tűnik, egyelőre végére ért a jogalkotó az Nsztv. módosításának. Ahogyan az a bemutatás során is látszott, a módosításokkal a jogalkotó többnyire valamely aktuális célkitűzés megvalósítására törekedett, aminek már gyakorlatilag az első alkalommal áldozatul esett az egységes szemléletű népszavazási eljárás szabályozására való törekvés. Az is jól látszik, hogy az országos népszavazás sokkal több figyelmet kap a jogalkotótól, míg a helyi népszavazás kissé „mostohagyermekként” kezelve, valamely nagyobb anomália kapcsán kerül csak a fókuszba.

Bár az Alkotmánybíróság a 100/2007. (XII. 6.) határozatában az 1998. III. törvénnyel kapcsolatban fogalmazta meg a jogalkotó felé azt az elvárását, hogy a népszavazáshoz való jog érvényesülésének mind teljesebb és a jogállamiság (jogbiztonság) követelményének megfelelő biztosítása érdekében indokolt lenne a népszavazásra vonatkozó joganyag teljes körű felülvizsgálata,⁵⁹ ez az elgondolás ma is aktuálisnak látszik.

Ennek keretében a szabályozási logika következetességének szükséges lenne

- a helyi népszavazás párhuzamossági moratóriumi szabályait az országos népszavazás szabályozásához igazítani, ennek hiányában pedig egyértelművé tenni, hogy mikor jogerős a törvényszékek a hitelesítés tárgyában hozott HVB döntést felülvizsgáló határozata;
- az aláírásgyűjtő ív benyújtásának és az annak másolataival való aláírásgyűjtés szabályainak kivezetése a helyi népszavazás szabályozásából, tekintettel arra, hogy idejétmúlt és teljesen felesleges adminisztratív előírás, ehelyett az országos népszavazáson és a választási eljárásban alkalmazott módszer Nsztv.-be iktatása;
- a helyi népszavazási eljárásra vonatkozó kampányszabályok megalkotása, és ennek körében, egyezően az országos népszavazási eljárás szabályaival, a kezdeményezők (képviselő-testület bizottsága és a képviselők egynegyede) jogosultságainak pontos definiálása;
- az aláíró választópolgári adatok egységes meghatározása.

⁵⁹ 100/2007. (XII. 6.) AB határozat.

Annál is inkább indokolt lenne nagyobb figyelmet fordítani a helyi népszavazás intézményére, mert jelen állás szerint „sikeresebb”, mint az országos szinten megvalósuló párja. Míg az Nsztv. hatálybalépése óta egyetlen kitűzött országos népszavazás sem volt érvényes, addig helyi szinten a helyi népszavazásra vonatkozó szabályok 2014. október 1-jei hatálybalépése óta 2015-ben 1,⁶⁰ 2018-ban 5,⁶¹ 2022-ben pedig szintén 1 érvényes és eredményes helyi népszavazást⁶² bonyolítottak le. Bár a 3155 településhez⁶³ viszonyítva a 7 érvényes és eredményes helyi népszavazás sem tűnik túl biztatónak, azt mégis megmutatja, hogy helyben sikerre lehet vinni egy alulról jövő kezdeményezést is, és a jogalkotói mellőzöttség ellenére van helye és szerepe a közvetlen demokrácia e formájának a választópolgárok mikroközösségében.

Irodalomjegyzék

- GÁVA Krisztián (2019): Történetek az Agoráról. Az új népszavazási törvény jogalkalmazási tapasztalatai. In TÉGLÁSI András (szerk.): *Tanulmányok a választójog, a választási rendszerek és a népszavazás aktuális kérdéseiről*. Budapest: Dialóg Campus, 33–74.
- KOMÁROMI László (2011): Az országos népszavazás szabályozásának egyes kérdései. *Pázmány Law Working Papers*, 35. 2011/35. Online: <https://plwp.eu/docs/wp/2012/2011-35.pdf>
- KOMÁROMI László (2014): A népszavazásra vonatkozó szabályozás változásai az Alaptörvényben és az új népszavazási törvényben. *MTA Law Working Papers* 2014/35. Online: http://real.mtak.hu/120189/1/2014_35_Komaromi.pdf
- KISS Mónika Dorota (2019): A helyi népszavazás törvényi szabályozását érintő legutóbbi módosítások. *Jegyző és Közigazgatás*, 21(2). Online: <https://jegyzo.hu/a-helyi-nepszavazas-torvenyi-szabalyozas-at-erinto-legutobbi-modositasok/>
- Kúria (2018): *Összefoglaló vélemény. A választási és népszavazási eljárásokkal kapcsolatos jogorvoslat tárgyában létrejött joggyakorlat-elemző csoport*. Online: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/valasztasi_nepszavazasi_joggyak.pdf
- LÁSZLÓNÉ KOVÁCS Ilona (2008): A helyi népszavazás szabályozása, gyakorlati tapasztalatai. In CSEFKÓ Ferenc (szerk.): *Ünnepi kötet Ivancsics Imre egyetemi docens, decan emeritus 70. születésnapjára*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 276–289.
- Nemzeti Választási Bizottság Elnöke [é.]: *Javaslatok az Nsztv. módosításához (kivonat)*. Online: www.valasztas.hu/documents/20182/305762/Az+NVB+szakmai_javaslatok_az_Nsztv._modositasahoz.pdf/09247f0b-a039-4368-92ea-829745663949?version=1.1&t=1510747983654
- SASVÁRI Róbert (2021): *Az országos népszavazás szabályozása és gyakorlata a jogalkalmazó szemével*. PhD-disszertáció. Budapest: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Online: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/24883/sasvari-robort-phd-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁶⁰ Lásd: www.valasztas.hu/1813

⁶¹ Lásd: www.valasztas.hu/4186

⁶² Lásd: www.valasztas.hu/2022_helyi_nepszavazasok

⁶³ Lásd: www.ksh.hu/docs/teruletiasz/telepulesek.pdf

Jogi források

- 2/1993. (I. 22.) AB határozat. Online: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/75E5E98AB4A78405C1257ADA0052B3B9?OpenDocument>
- 52/1997. (X. 14.) AB határozat. Online: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/11AB77EF52CEDCA1C1257ADA00529BEA?OpenDocument>
- 25/1999. (VIII. 7.) AB határozat. Online: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/28775A96A8C12111C1257ADA00526F92?OpenDocument>
- 100/2007. (XII. 6.) AB határozat. Online: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/EF68958AD3E40ACBC1258382003F5C62?OpenDocument>
- 22/2020. (VIII. 4.) AB határozat. Online: <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/1C431CC9DF42FAA9C125820A004EB1D3?OpenDocument>
- 10/2022. (VI. 2.) AB határozat. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2022-10-30-75>
- 11/2022. (VI. 2.) AB határozat. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2022-11-30-75>
- 27/2015. Nsz. határozat. Online: www.valasztas.hu/documents/20182/1954068/27_2015.pdf/456924c4-bae6-42a8-a3c0-94b6878bafb0?t=1552543654283
- 28/2015. Nsz. határozat. Online: www.valasztas.hu/documents/20182/1954068/28_2015.pdf/e4f589a6-eedd-4a98-ab3a-ae934b9d9022?t=1552543654435
- 31/2015. Nsz. határozat. Online: www.valasztas.hu/documents/20182/1954068/31_2015.pdf/5c712e57-ea1c-484a-8d12-e942a6ae9c58?t=1552543654972
- 123/2015. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/123-2015-nvb-hatarozat-lukacs-zoltan-geza-maganszemely-által-benyujtott-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-targyaban
- 124/2015. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/124-2015-nvb-hatarozat-wodicska-zoltan-maganszemely-által-benyujtott-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-targyaban
- 137/2015. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/137-2015-nvb-hatarozat-simonne-gercsenyi-gabriella-maganszemely-által-benyujtott-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-targyaban
- 138/2015. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/138-2015-nvb-hatarozat-dr-harangozo-tamas-attila-maganszemely-által-benyujtott-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-targyaban
- 24/2021. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/24-2021-nvb-hatarozat-a-karacsony-gergely-szilveszter-maganszemely-által-benyujtott-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-targyaban
- 156/2022. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/156-2022-nvb-hatarozat-a-karacsony-gergely-szilveszter-maganszemely-által-szervezett-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-alairasai-ellenorzesere-eredmen
- 157/2022. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/157-2022-nvb-hatarozat-a-karacsony-gergely-szilveszter-maganszemely-által-szervezett-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezes-alairasai-ellenorzesere-eredmen
- 53/2016. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/53-2016-nvb-hatarozat-dr-n-a-maganszemely-által-benyujtott-kifogas-targyaban
- 61/2016. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/61-2016-nvb-hatarozat-dr-n-a-maganszemely-által-benyujtott-kifogas-targyaban

- 73/2016. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/73-2016-nvb-hatarozat-h-f-maganszemely-altal-benyujtott-kifogas-targyaban
- 20/2021. NVB határozat. Online: www.valasztas.hu/hatarozat-megjelenito/-/hatarozat/20-2021-nvb-hatarozat-a-karacsony-gergely-szilveszter-maganszemely-altal-benyujtott-oroszagos-nepszavazasi-kezdemenyezés-targyaban
- Knk.IV.38.081/2015/2. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knkiv3808120152-szamu-hatarozat>
- Knk.IV.38.083/2015/2. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knkiv3808320152-szamu-hatarozat>
- Knk.IV.37.718/2015/3. számú végzés. Indokolás. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knkiv3771820153-szamu-hatarozat>
- Knk.IV.37.258/2016/6. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knkiv3725820166-szamu-hatarozat>
- Kvk.III.37.223/2016/2. számú végzés. Online: <https://static.valasztas.hu/migration/2016/kvk37-223.pdf>
- Knk.I.39.469/2022/2. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knki394692022-szamu-hatarozat>
- Knk.I.39.470/2022/2. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knki394702022-szamu-hatarozat>
- Knk.I.40.792/2021/10. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knki40792202110-szamu-hatarozat>
- Knk.I.40.793/2021/9. számú végzés. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/nepszavugy/knki4079320219-szamu-hatarozat>
- A Nemzeti Választási Iroda iratkezelési szabályzatáról szóló 1/2016. (I. 29.) NVI utasítás 19. melléklete [közölnyállapot (2016.I.29.)]. Online: [https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A16U0001.NVI&targetdate=fffff4&printTitle=1/2016.+\(I.+29.\)+NVI+utas%C3%ADt%C3%A1s&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT](https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A16U0001.NVI&targetdate=fffff4&printTitle=1/2016.+(I.+29.)+NVI+utas%C3%ADt%C3%A1s&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT)
- T/3479. számú törvényjavaslat a népszavazás kezdeményezéséről. Előadó: dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter, Budapest, 2011. június. Online: www.parlament.hu/irom39/03479/03479.pdf
- T/9894. számú törvényjavaslat a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezésről, valamint a népszavazási eljárásról szóló 2013. évi CCXXXVIII. törvény módosításáról szóló T/9894. számú törvényjavaslat. Előadó: dr. Trócsányi László igazságügyi miniszter, Budapest, 2016. Online: www.parlament.hu/web/guest/iromanyok-elozo-ciklusbeli-adatai?p_p_id=hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=5w1A6BYd&_hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fo gy_irom.irom_adat%3Fp_ckl%3D40%26p_izon%3D9894
- T/9894. számú törvényjavaslat Indokolása. Online: www.parlament.hu/irom40/09894/09894.pdf
- Végső előterjesztői indokolás a választási eljárási szabályoknak az elektronikus ügyintézésrel összefüggő módosításáról szóló 2023. évi XXIV. törvényhez. Indokolások Tára 62. szám, 2023. május 26. péntek, 574. o.